

Temanummer:

Fokus på Vestnorden

- om Færøerne, Grønland og Island i relation til nordisk samarbejde og EU

Det er med stor glæde at vi omsider ser os i stand til at præsentere dette temanummer om Vestnorden. Foreningen „Frit Norden“ har som en vigtig mærkesag bevarelsen af de nordiske landes folkestyre og et frit internationalt samarbejde med udgangspunkt i nordisk menneskesyn, nordiske værdier og nordisk fællesskab.

Temahæftet om de nordatlantiske nationer er blevet til med den klare

intention at synliggøre aktuelle udviklinger og politiske diskussioner på Færøerne og i Grønland og Island.

Det skorter ikke på anledninger til at vende blikket mod de vestnordiske nationer. Vejen til selvstændighed for Færøerne og Grønland er en central prioritet for de to selvstyreområder. For alle tre nationer gælder, at erhvervsmæssig og kulturel fremdrift går hånd i hånd med styrket selvverd og national identitetsfølelse plus en stærk vilje til at finde sin egen vej og definere sin egen kurs inden for Norden, i forhold til Europa og i en bredere global sammenhæng. Samtidig kan man allerede i dag øjne resultaterne af en øget politisk ansvarlighed. Grønland har en storpolitisk betydning (amerikansk missilforsvar og Thule-radaren), og turismen er i vækst i Vestnorden. Flere og flere opdager og værdsætter det, som Færøerne, Grønland og Island har at byde på kulturelt og i form af uspole-rede naturområder. De kritiske strejflys når også Nordatlanten og beboerne i disse egne, når der diskuteres bæredygtighed, fangstkultur og bevarelsen af de levende ressourcer. Færøerne, Grønland og Island og det vestnordiske samarbejde er således et tema med utrolig mange angrebsvinkler.

Det, som er skrevet om Færøerne og Grønland, der indgår i rigsfællesskab med Danmark og det selvstændige land Island, fylder meget målt i spalteplads og hyldemeter. Derfor

gjaldt det for Frit Nordens redaktion om at indsnævre temaet og udvælge nogle centrale synsvinkler. Vi valgte følgelig et lidt højere beliggende udsigtspunkt og har i dette blad vægtet tværgående belysninger af specielt de EU- og Nordenpolitiske udviklinger og problemkredse i Vestnorden som en politisk og geografisk enhed. De artikler, vi har valgt at bringe, skulle gerne bidrage til at belyse stemningen i befolkningerne, blandt politikerne og i regeringen, når det gælder forholdet til EU.

Vi har som udgangspunkt været interesseret i at få identificeret hovedstrømninger i græsroddernes, mediernes, organisationernes og politikernes debat om, hvordan man skal forholde sig til EU og europæisk samarbejde. Og til nordisk samarbejde!

Specielt for Færøerne og Grønland – dele af det danske rige, men to selvstyreområder og folk med stærke selvstændighedsambitioner – gælder, at der er en stærk interesse i frigørelse og suverænitetsprocessen. Derimod synes det måske knap så klart, hvor man står i befolkningerne og i det politiske spektrum i relation til EU og ikke mindst nordisk samarbejde. Det forekommer vigtigt at søge at indkredse placeringen af Norden og nordisk samarbejde i de to selvstændiggørelsesprojekter. *Hvilke forventninger og visioner har Færøerne og Grønland – men også Island, som har valgt at holde sig uden for EU – til nordisk samarbejde? Og hvad kan Vestnorden og Østnorden samarbejde om?*

De unge nordatlantiske nationer, der gerne vil stå på egne ben, udfordres også af faktorer som globaliseringen og amerikaniseringen. Som det er tilfældet mange andre steder i verden, øges det engelske sprogs

LÆS I BLADET

Västnorden
Av Tomas Larssonside 2

Årsmødetale
Af Lars Harmsside 4

Udenfor EU: Islands eksempel
Af Davíð Oddsson side 6

EU-grundlov på kolissionskurs
med Rigsfællesskabet
Ole Krarup og Lave K Broch.....10

EU og det notrdiske samarbejdet
sett ur en Isländsk synvinkel
Av Ragnar Arnaldsside 12

Nordiske Noter ved Jakob Buhl
og Leif Kajberg.....side 16

Lad Nordatlanten komme til dig
Af Jakob Buhlside 19

indflydelse, og anglo-amerikanske tankesæt og kulturtræk vinder i stigende grad indpas. Det gælder ikke mindst Færøerne. Konturer i en sådan udvikling har man desuden gennem en årrække kunnet iagttage på Island.

En anden problemstilling er: *Hvordan med et ansvarligt og bæredygtigt Norden som alternativ til et nyliberalt EU?*

Et bud på, hvordan man fra selvstændighedsbevægelsernes side forholder sig til EU-forfatningsplanerne og til EUs demokratiske underskud kunne også være interessant. Skal Færøerne, Grønland og Island tilnærme sig EU og evt. søge optagelse på sigt? Og hvad vil en sådan udvikling i givet fald kunne indebære for de tre vestnordiske nationers/folks identitet i EU med stadig stærkere karakter af en forbundsstat? Mest afklaret på dette felt virker faktisk Island, hvor man i den senere tid har mødt kraftige udmeldinger i forhold til EU og det nordiske samarbejde fra både officielt hold, fra regeringsside, og på græsrodsfronten, som bl.a. er karakteriseret ved, at der er opstået et nyt EU-kritisk græsrodsinitiativ. Vi bringer i dette blad to markante bidrag fra Island, som opridser baggrunden for, at Islands indmeldelse i EU er så uaktuel som nogensinde.

Til udgivelsen af dette temanummer er der modtaget økonomisk støtte fra LETTERSTEDTSKA FÖRENINGEN i Sverige. Vi er fra Frit Nordens side meget taknemmelige for denne håndsrækning og anerkendelse af vores arbejde.

Leif Kajberg

Frit NORDEN

Redaktion:

Leif Kajberg (ansvarshavende)
Klirevænget 31, 2880 Bagsværd
Tlf. 44 98 29 32
Jesper Morville
Jakob Buhl

Abonnement: Dkr. 90,-

Tryk: Toptryk, Gråsten

Västnorden

Av Tomas Larsson

Inom en snar framtid kommer det nordiska samarbetsområdet att växa då även de tre baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen knyts närmare. Totalt kommer Norden att växa från dagens 24 miljoner invånare till över 31 miljoner invånare. Norden är dock en region som är intressant även för icke-nordiska organisationer. Speciellt Östersjöregionen är intressant för såväl Ryssland som EU. En annan organisation är det Arktiska rådet som spänner över den nordligaste delen av norra halvklotet. I denna organisation ingår bland annat USA, Kanada, Ryssland och de nordiska länderna.

Det är positivt att det arktiska området får mer uppmärksamhet, liksom Östersjön. Problemen med till exempel miljöfrågorna är omfattande. Men varken det Arktiska rådet, EU eller Östersjösamarbetet är organisationer som har en bred folklig förankring. Om vi begränsar oss till det framtida Norden så håller vi på att få en mycket stark barriär inom det politiska och kulturella området mellan de västra och östra delarna, en barriär som även återspeglar attityden till EU. Redan har fokus för Norden förskjutits österut. Den färöiske vicelagmannen Høgni Høydal påpekade diplomatiskt att „...vi hilser velkommen, at samarbejdet med Baltikum intensiveres, men det må også opvejes af et tættere samarbejde med de vestnordiske naboer...“. Även i Danmark och Norge har kritiska röster höjts mot denna förflyttning av fokus österut.

Skandinavien (Danmark, Norge och Sverige) samt de västnordiska öarna

(Island, Färöarna och Grönland) är en gigantisk region som har en klar kulturell samhörighet. Till ytan är regionen ungefär lika stor som det gamla EU med sina 15 medlemsländer. Regionens geografiska tyngdpunkt ligger på Grönlands östkust, ungefär samma latitud som Nordkap. Ekonomiskt sett motsvarar regionen exempelvis nästan 60 % av Kanadas bruttonationalprodukt.

Det skandinaviska kulturområdet har en mycket gammal, gemensam historia. Västnorden har sedan länge varit ett invandringsområde för skandinaver. De första emigranterna från de överbefolkade norska dalgångarna flyttade till Shetlandsöarna, Orkney samt Hebriderna. Expansionen fortsatte senare mot Färöarna, dit de första skandinaverna nådde under 800-talet. Under 850-talet fortsatte expansionen västerut då smålänningen Gardar Svavarsson landsteg på en okänd ö, en ö som snabbt kallades för Gardarsholm (senare Island). Under 877 landsteg Gunnbjörn Ulf Krakason på Grönlands östkust [8]. Grönland blev i sin tur senare startpunkten för expeditioner till Nordamerika, sannolikt i en betydligt större omfattning än vad vi idag känner till. Det skall dock tilläggas att skandinaverna inte var först till någon av de västnordiska öarna. Hebriderna var t ex bebott sedan en mycket lång tid liksom Grönland. På Island och Färöarna hade redan under 600-talet irländska munkar bosatt sig.

Det var främst Norge och Danmark som expanderade västerut. Den danske kungen Svend Tveskägg satt på Englands tron från 1013 medan Färöarna blev norskt skatteområde

Den färöiske vicelagmannen Høgni Høydal påpekade diplomatiskt att „vi hilser velkommen, at samarbejdet med Baltikum intensiveres, men det må også opvejes af et tættere samarbejde med de vestnordiske naboer...“.

1035. Drygt två sekel senare tog norrmanerna under kung Håkon Håkonssons ledning över Grönland (1261) och Island (1262). Under 1380 kom emellertid Island i personalunion med Danmark. Vid freden i Kiel 1814 tog Danmark över Färöarnas suveränitet. Under 1821 godkände det norska Stortinget att Danmark formellt fick överhögheten över Grönland, i praktiken dock endast delar av västkusten. Först 1921 proklamerades Danmarks suveränitet över hela Grönland. Sedan början av 1900-talet har emellertid de tre länderna successivt gått mot ökad självständighet. Under 1918 erkändes Island som ett självstyrande, suveränt rike i union med Danmark och år 1944 blev Island republik. Grönland fick under 1979 utökat självstyre och nyligen krävde den färöiske vicelagmannen Høgni Høydal att även Färöarna blir självständig medlem av Nordiska rådet. Rent ekonomiskt har det gått mycket bra för Västnordens enda självständiga nation, Island, speciellt under senare år då landet i OECD:s välståndsliga klättrat från en 13:e plats 1994 till en 8:e plats år 2002.

Gemensamt för regionen är även det hårda motståndet mot EU. Totalt har inte mindre än 11 folkomröstningar hållits i regionen om EG/EU. Folken i de gamla vikingadömena får allt svårare att underordna sig makten i det centraleuropeiska Bryssel. Varken Norge eller något område/land i Västnorden är medlemmar i EU. Danmark och Sverige röstade nyligen nej till euron men det kanske intressantaste var att Grönland under 1985 lämnade EG efter endast 12 års medlemskap. I Danmark visade sig nyligen 59 % av väljarna i en opinionsundersökning vara intresserade av ett nordiskt

samarbete framför EU-medlemskap, detta utan att ämnet egentligen har diskuterats under de senare decennierna. Høgni Høydals uttryckte saken på följande vis: „Två vägar avtecknar sig för nordiskt samarbete framöver. Endera håller vi fast vid det som redan är uppnått, samtidigt som vi överlåter de stora frågorna till EU. Eller också kan vi ge nordiskt samarbete ett större värde...“. Regionen står med andra ord inför ett mycket viktigt vägval.

Utvecklingen av vår region går mot ökad självständighet för folken. Det är fullt möjligt att antalet nationer inom en snar framtid kommer att öka från dagens fyra till sex. Visserligen har Grönland och Färöarna liten befolkning (cirka 50 tusen personer per område) men effekten på ländernas ekonomier kan bli mycket kraftig om det visar sig att man hittar de naturtillgångar (exempelvis olja) som sannolikt ligger under havet och kanske även under den tjocka inlandsisen på Grönland. Med tanke på den begränsade inhemska arbetskraften är det troligt att en framtida aktivitet inom olje- och gasbranschen även får positiva ekonomiska effekter för grannländerna. Den effekten fick grannländerna under utbyggnadsboomen av oljefälten i Norge och en sådan effekt skulle kunna återupprepas. Under slutet av 2003 hade den norska Oljefonden investerat inte mindre än drygt 25 miljarder kronor i svenska och danska värdepapper.

Ytterligare en styrka hos Västnorden är det fördelaktiga geopolitiska läget. Under andra världskriget utkämpades stora sjöslag på Nordatlanten. Under kallkriget var Danmarkssundet mellan Grönland och Island passage

1 Antal invånare gamla och nya Norden

DK	EE	1,4
IS	LV	2,3
NO	LT	3,6
SE =>		18,9
FI		5,2
Sum	24,1	Sum 7,3
Totalt 24,1 + 7,3 = 31,4 M pers		

2 Jämförelse landyta EU15 och Skandinavien/Västnorden:

BE	305 km ²	DK	431
DK	430	IS	1.028
FI	3.381	NO	3.239
FR	5.439	SE	4.500
GR	1.319	FO	14
IE	703	GL	21.660
IT	3.013		
LU	26		
NL	419		
PL	924		
ES	5.047		
UK	2.441		
SE	4.500		
DE	3.568		
AT	838		

Summa 32.353 Summa 30.872

3 Jämförelse BNP Skandinavien och Kanada:

DK	155	BUSD (2002)
IS	8	
NO	149	
SE	231	
Summa	543	
CA	934	

543 / 934 = 0,58 = **58 %**

Källa: CIA

för den sovjetiska flottan. Även om det kallkriget lyckligtvis upphört så finns än idag mycket starka politiska intressen för regionen. Än idag tvistar Storbritannien, Irland, Island och Danmark om den lilla ögruppen Rockall (cirka 65 mil söder om Färöarna), där det kan finnas olja. Ett annat område i regionen som det har rätt lång politisk oenighet om är Svalbard. Trots att Svalbard upptäcktes redan under 1200-talet så var det först 1925 som Norge fick överhögheten över öarna. Trots detta försökte Sovjetunionen så sent som 1944 omförhandla avtalet om

4 Folkomröstningar om EG/EU

1	1972, 25 sep	Norge röstar om medlemskap i EG
2	1972, 2 okt	Danmark röstar om medlemskap i EG
3	1982	Grönland röstar om utträde ur EG
4	1986, 26 feb	Danmark folkomröstar om utvidgat samarbete i EG
5	1992, 2 jun	Danmark folkomröstar om Maastricht
6	1993, 18 maj	Danmark folkomröstar om undantagen i Maastricht
7	1994, 13 nov	Sverige folkomröstar om medlemskap i EU
8	1994, 28 nov	Norge folkomröstar om medlemskap i EU
9	1998, 28 maj	Danmark folkomröstar om Amsterdam-fördraget
10	2000, 28 sep	Danmark folkomröstar om euro
11	2003, 14 sep	Sverige folkomröstar om euro

Källa: Riksdagens EU-upplysning

Svalbard, dock utan någon framgång.

Geografiskt sett är vår region en sammanlänkning av den nordamerikanska och centraleuropeiska kontinenten. Att färdas med flyg mellan norra Centraleuropa och USA med byte i Reykjavik har därför blivit ett alternativ till att färdas via Frankfurt eller Heathrow. Detta har blivit en viktig inkomstkälla för det isländska flygbolaget Icelandair, en koncern som under 2003 omsatte över 3 miljarder kronor. Trafiken är ett exempel på hur Västnorden framgångsrikt kan konkurrera med såväl centraleuropeiska som brittiska och amerikanska företag. En annan stor potential på Island är den gigantiska energi som finns i landets alla forsar. Under 2001 förklarade Island att man planerade att bli världens första ekonomi utan koldioxidutsläpp genom en övergång till användning av vätedrivna bränsleceller. Tre år senare visade sig Island vara Europas konkurrens-kraftigaste land enligt IMD-institutet (Institute for Management Development, Schweiz).

Sammanfattningsvis står det nordiska samarbetet inför ett vägska. Vi får inte glömma att det säkerligen finns ett mycket stort stöd bland de nordiska folken för ett närmare samarbete. Men samtidigt finns problem inom dagens nordiska samarbetsstruktur, problem som i själva verket har funnits under en längre tid och tenderar att bli allt större. Makten flyttas i en allt snabbare takt ut ur regionen samtidigt som vi håller på att få en växande politisk och

kulturell barriär i Östersjön.

Fokus för det nordiska samarbetet har dessutom förskjutits österut till förtret för regionens västra område, samtidigt som det nordiska samarbetet som helhet har mattats av. Vi får heller inte glömma att Västnorden är en region som gränsar till det mäktiga Nordamerika, en kontinent som skandinaver ända sedan 1000-talet har flyttat till.

Ett alternativ är en anpassning av det nordiska samarbetet till den nya politiska situationen. Faktum är att Västnorden under en mycket lång tid varit en naturlig del inom det skandinaviska kulturområdet.

Med dessa utgångspunkter ter sig en uppdelning av dagens Norden i en skandinavisktalande del (Skandinavien och Västnorden) och ett Östnorden som intressant. Befolkningsmässigt skulle det innebära att två någorlunda lika block (19 respektive 12 miljoner invånare) bildades. Dagens Norden har allt att vinna på en djupare diskussion i denna fråga.

Artiklen er en forkortet version af et debatindlæg, som har været bragt i Helsingborgs Dagblad (HD).

Tomas Larsson er medlem af Kronealliancen

De danske årsmøder i Sydslesvig havde i år Vestnorden som tema. Læs mere side 17: „Sydslesvig møder Vestnorden“

Årsmødetale

Af Lars Harms

Lars Harms er nordfriser og stedsnavnene i artiklen står på hhv. dansk og frisisk.

Kære venner, i år har årsmøderne et særligt motto, der skal henvise til vores forbindelser til Vestnorden. Men hvad er det egentlig Vestnorden? Man har jo mange forskellige forestillinger om Vestnorden. Men mange af dem er måske præget af fordomme, der kun i begrænset omfang har noget med virkeligheden at gøre. Derfor har jeg prøvet at informere mig på internettet, for at finde mere reelle fakta om Vestnorden og for at se, hvad vi muligvis har til fælles. Og der findes selvfølgelig mange gode hjemmesider og artikler med udgangspunkt i Vestnorden. Mange af dem beskæftiger sig for eksempel med miljøet. Der findes mange beskrivelser af de særlige naturområder der findes i Norge, på Island eller på Færøerne. Og ofte henvises til den særlige kultur i Vestnorden, der er fast forbundet med naturen og med måden at leve på i samspil med naturen. Og så er det helt klart at man også kan læse om turismen og om alle mulige turistiske tilbud i Vestnorden på internettet.

Når vi nu ser på os selv her i Sydslesvig, så opdager vi at vi har meget til fælles med Vestnorden. Vi har vores nationalpark og mange naturbeskyttelsesområder og vi har selvfølgelig også ikke kun én særlig kultur, men mange særlige kulturer i området. Indflydelsen fra turismen er hos os mindst lige så stor som i mange områder i Vestnorden. Der er altså synligt at vi har meget til fælles. Derfor er det oplagt at vi går ind for en øget kontakt til regionerne i Vestnorden. Vore problemstillinger er ofte de samme og især i europæisk sammenhæng kan det være interessant at

i Læk/Leek og Bredsted/Bräist

få gode kontakter til landene i Vestnorden.

Når det drejer sig om grænseoverskridende projekter så ser det ud til, at det i fremtiden er nødvendigt at have i det mindste tre samarbejds-partnere for at opnå tilskud fra den Europæiske Union.

For det første er det en ulempe, fordi vi er vant til det direkte grænseoverskridende samarbejde her i grænselandet. Men tiden forandrer sig og vi er nødt til at tilpasse os situationen. Set ud fra en sydslesvigsk vinkel er dog det vigtigste udgangspunkt at vi allesammen hører med til det skandinaviske fællesskab, idet vi opfatter Sydslesvig som en del af Norden – selv om vi selvfølgelig ligger i grænselandet mellem Danmark og Tyskland. Der er altså et historisk og kulturelt fællesskab vi kan bygge på. Der findes et nordisk samarbejde med en stor og gammel tradition. Vi hører med i disse nordiske sammenhænge og har selvfølgelig også kendskab til det der sker i Danmark og nordpå. Derfor mener jeg at det danske mindretal igen kan få en funktion som brobygger, som mindretallet i forvejen har haft i det grænseoverskridende samarbejde med Danmark. Disse forbindelser kan vi tilbyde det tyske samfund og være med til at etablere et samarbejde mellem f.eks. Slesvig-Holsten, Danmark og nogle af regionerne i Vestnorden. Dermed mener jeg ikke at vi kun skal få et økonomisk samarbejde eller et samarbejde på miljøområdet igang. Det er selvfølgelig gavnligt, hvis man på denne måde kan skaffe økonomisk vækst og hvis der kan gøres noget for naturen. Men det er ikke alt, vi kan tilbyde. Når jeg for eksempel tænker på at SSW går ind for den nordiske samfundsmodel, så vil en øget kontakt til de nordiske lande føre til et mere

bredt kendskab til den skandinaviske samfundsmodel i den tyske offentlighed. Og det vil betyde, at det SSW og det danske mindretal står for, bliver meget mere kendt i den tyske offentlighed end før. Og det vil være til gavn for både – det danske mindretal og for det samfund vi lever i. Men også når det drejer sig om mindretal, så må vi konstatere at der findes mange mindretal og folkegrupper i de nordiske lande og at der er mange forskellige måder at føre mindretalspolitik på. Det er øjensynligt at mindretalspolitikken også er en del af den nordiske samfundsmodel. Også det skal blive mere kendt hos os og i det tyske samfund, hvis vi mener det alvorligt at vi går ind for den nordiske samfundsmodel. Den kendsgerning at vi måske i fremtiden er tvunget til at indgå i et tværnationalt samarbejde mellem mindst tre stater, kan også føre til at vi som mindretal bliver en del af den almindelige europæiske dagsorden. Derfor er det også nødvendigt at gøre sig tanker om et øget mindretalssamarbejde med Vestnorden er realistisk eller ej. I den sammenhæng skal vi være bevidst om, at vi selvfølgelig har nogle egne interesser. Det gælder ikke kun egnsudviklingen eller grænseoverskridende projekter, men også det sproglige arbejde og samarbejde i mindretals-spørgsmål. F.eks. er det oplagt at udveksle erfaringer med Grønland eller Færøerne om indlæringen af sproget. Selvfølgelig kan ikke alt sammenlignes, men små sprog som grønlandsk og færøisk har muligvis på enkelte områder de samme forhold som frisisk i vores region. Og når vi taler tosprogetheden, så er det klart at også de danske skoler og børnehaver i Sydslesvig måske kan lære af erfaringer man har gjort i Grønland eller på Færøerne. Det samme gælder selvfølgelig den omvendte vej.

Lars Harms er økonom og medlem af Landdagen i Kiel valgt for SSW (Sydslesvigsk Vælgerforening). Harms' fagområder er økonomi-, miljø- og landbrugspolitik.

Der er altså al grund for os til at overveje, hvilke muligheder der er for at få inspiration fra de nordiske lande. Det er for eksempel godt at have Norge som mål for en skoleklasse-rejse. Det er sjovt og interessant at opdage flertallets kultur i Norge og at se landets naturskønhederne. Men hvorfor ikke besøge det samiske mindretal? Det kan være gavnligt og givende for vore børn at se, hvordan et mindretal i Norden lever udover at man selvfølgelig skal have nogle sjove dage i Norge. Det ene udelukker ikke det andet. Men jeg mener at vi skal være mere bevidst om, at der er andre mindretal i de nordiske lande og at det er oplagt at få kontakt med dem, fordi de også er en del af det nordiske fællesskab. Jeg sagde i starten af min tale at der hovedsageligt er tre store områder man forbinder med Vestnorden: naturen, kulturene med sprogene og turismen. Der er mange muligheder for at få et samarbejde igang på disse områder. Men selvfølgelig findes der flere områder for et samarbejde med regionerne nordpå end kun disse tre. Netop her på vestkysten burde vi være interesse-rede i et samarbejde med Vestnorden. Det danske mindretal har på baggrund af historien en tæt tilknytning til Danmark og til de nordiske samfund. Og det er et godt grundlag for et fremtidigt samarbejde med Vestnorden. Hvordan samarbejdet skal udfyldes, det skal enhver selv overveje. Perspektiver er der nok af. Vi skal bare gå igang!

Uden for EU: Islands eksempel

Tale holdt af Islands statsminister, Davíð Oddsson, på Linacre College, University of Oxford, den 27. april 2004

Det er en stor fornøjelse og samtidig meget givende og informativt for mig at besøge universitetet i Oxford, et af verdens førende centre for højere uddannelse, både i fortid og nutid. Det er endvidere en stor ære for mig at tale til Dem på dette sted og tillige få mulighed for at fremlægge og drøfte islandske spørgsmål og synspunkter. Dette år markerer 100-året for indførelse af islandsk hjemmestyre og udnævnelsen af Islands første statsminister. Med hjemmestyrets indførelse blev tyngdepunktet for islandsk politik flyttet tilbage til landet efter at centret for udøvelsen af den centrale politiske og administrative magt over islandske anliggender havde befundet sig uden for landets grænser i næsten 700 år, først i Norge og senere i Danmark. I 1918 blev Island en fri og suveræn stat under den danske Krone.

Den nyerhvervede politiske frihed betød, at der blev sluppet store mængder energi løs, som blev omsat til fremskridt inden for de fleste grene af islandsk samfundsliv. I løbet af få årtier gjorde Island sig fri af fattigdommen og arbejdede sig målbevidst frem mod velstand. I dag kan denne nation med en befolkning, som tæller knap 300.000 sjæle, glæde sig over at have en af verdens højeste levestandarder. Dette fremskridt blev bygget på fiskeriet, som stadig er en af de bærende søjler i landets økonomi, selv om det erhvervsmæssige billede er betydeligt mere nuanceret i dag.

Det centrale element i de islandske regeringers politik har siden nationen opnåede fuld uafhængighed af Danmark og lige siden republikken Island blev dannet i 1944, været at

søge at spille en aktiv rolle i det internationale samarbejde. Foruden at være medlem af De forenede Nationer, NATO og det europæiske frihandelssamarbejde, EFTA og ud over forankringen i det nordiske samarbejde er Island en aktiv deltager i arbejdet indenfor mange internationale organisationer. Et konkret pejlemærke, som illustrerer Islands ambitioner på dette punkt, er landets beslutning om at søge valg til FNs Sikkerhedsråd for mandatperioden 2009-2010.

Imidlertid har Island ikke ansøgt om medlemskab af den Europæiske Union. Dette kan forekomme mærkeligt, når man tager i betragtning hvor ivrige de fleste europæiske lande har været for at komme med i EU, og endnu mere besynderligt i lyset af, at EU er langt det største afsætningsmarked for islandsk eksport og at faktisk alle vore naboer og allierede i Europa hører til Det europæiske Fællesskab.

Alligevel er der for Island ingen tvingende grund til at melde sig ind i EU, og der er en række afgørende grunde til at Island holder sig uden for EU. Det er faktisk en kendsgerning, at vi klarer os særdeles godt uden for EU. Her, indledningsvis, bør jeg nok understrege, at skønt Island har valgt at forblive uden for EU og i geologisk henseende ligger på grænsen mellem Europa og Amerika, så betragter islændingene sig som en helt igennem europæisk nation. Dette er logisk set i lyset af vores historie og kultur. Og som følge af vores stærke økonomiske og politiske interesser i Europa har vi naturligvis behov for omhyggeligt at dyrke og pleje vores forbindelser til det

europæiske kontinent og holde en tæt kontakt til EU. Da jeg overtog posten som Islands statsminister i 1991, var der umiddelbart forestående forhandlinger med EU vedrørende tilslutning til EØS, aftalen vedrørende Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde. EØS kom på dagsordenen, da EU inviterede EFTA-landene til at arbejde mere tæt sammen med Unionen og deltage i dens indre marked. Grunden til at dette tilbud blev fremsat var den, at bortset fra Island og Norge var EFTA-landene afskåret fra at gå ind i EU som følge af deres neutralitetspolitik. Men efter den kolde krig blev der åbnet et vindue for, at de neutrale EFTA-lande – Østrig, Finland og Sverige – kunne blive medlem af EU.

Sammen med Norge bestemte de sig i 1992 for at stille mod medlemskab, medens Island besluttede, at EØS-aftalen var tilstrækkelig for landet. Norge sagde senere nej til EU-medlemskab efter en folkeafstemning. Der er således tre EFTA-lande i EØS-zonen, nemlig Island, Liechtenstein og Norge, medens Schweiz, et af EFTA-medlemmerne, valgte at forblive uden for EØS. For Island er kernepunktet, at EØS-aftalen sikrer os adgang til Fællesskabets indre marked. Jeg skal indrømme, at aftalen ikke giver os fuld adgang til de politiske beslutningsprocesser inden for EU, men det har heller aldrig været på dagsordenen. På den anden side betød det, at Island heller ikke behøver at acceptere de dele af den Europæiske Unions politik, som landet ikke ønsker. EØS-aftalen giver således adgang til de områder inden for europæisk samarbejde, som er de mest interessante for Island, medens de elementer af dette samarbejde, som ikke påvirker islandske interesser eller som er i direkte modsætning til vores interesser, forbliver uden for aftalens anvendelsesområde. Til de elementer, som er i direkte modstrid med vores interesser, bør i første række nævnes

EU's fælles fiskeripolitik. Det grundlæggende princip om at større fiskeripolitiske beslutninger tages ikke af medlemslandene men af EU's institutioner er i alle henseender direkte uacceptabelt for Island. I et historisk perspektiv ville det være meget specielt, for at sige det mildt, at opgive jurisdiktionen over fiskeriområderne rundt om Island mindre end tredive år efter at vi havde vundet den endelige sejr i torskkekrigene mod vore naboer og gode venner her i Storbritannien. Faktisk er det mit indtryk, at mange i Grimsby og Hull mener, at britisk fiskeri er kommet ud af forhandlingerne med EU omkring EU's fiskeripolitik med et resultat, som er dårligere end det, som briterne opnåede efter torskkekrigene med os.

Det grundlæggende princip i forhandlingerne om medlemskab af EU er, at der aldrig tilstås permanente undtagelser fra Fællesskabets politikker. Selvfølgelig er den fælles fiskeripolitik ingen undtagelse. Problemet er ikke alene det, at nøglebeslutningerne skal overføres til Bruxelles og at de andre landes fiskeriflåder får mulighed for at sejle ind i vores fiskevande via bagdøren gennem den såkaldte „quota hopping“, som har frembudt et særligt problem for britiske fiskere. Lige så vigtig er den kendsgerning, at det samlede erhvervs- og aktivitetstilbud for fiskeriet inden for EU er fuldstændig forskelligt fra det, som vi kender i Island. Inden for EU betragtes fiskeri i overvejende grad som en gren af den regionale udvikling. Men for Island er der ikke noget alternativ til, at landet driver sit fiskeri som en erhvervssektor baseret på sunde og bæredygtige forretningsmæssige principper.

En anden ulempe ved medlemskab af EU er relateret til Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU). Den kendsgerning at vores eksport af varer ikke er specielt differentieret og ikke

spredt sig på mange kategorier – men stadig domineres af fiskeriets forædlede produkter – betyder, at ØMUen ville være en enorm risiko for os. Vekselkursen på euro, €, ville naturligvis aldrig blive påvirket af de ting, som sker på Island, selv om vi var medlem af EU. Vores økonomi er simpelt hen for lille til dette. Vi ville blive konfronteret med ubærlige og uløselige problemer, hvis fx vores fiskerisektor kom ud for en nedgang på samme tid som et opsving fandt sted i Tyskland og Frankrig. Den fælles valuta ville i denne situation blive styrket samtidig med, at den islandske industri kom ind i en afmatningsfase, som ville give vores økonomi alvorlige chok. Der er ingen tvivl om, at en lille økonomi må betale en vis pris for at opretholde en selvstændig valuta – rentesatserne har fx været højere i Island end i de fleste EU-lande. Men Island har også haft en stærkere økonomisk vækst end i største parten af EU og med meget lav arbejdsløshed. Dette forklarer delvis renteforskellen mellem Island og EU-området. Renteforskellen er mindre sammenlignet med EU-lande, som har kunnet opvise solid og robust økonomisk vækst, som det fx er tilfældet her i Det forenede Kongerige.

En anden bemærkelsesværdig ulempe ved EU-medlemskab er, at Island formentlig ville være i den situation – hvis man var med i EU – at landet skulle betale et af de største medlemsbidrag til EU-finanserne, pr. indbygger, som følge af vores meget store nationalindkomst. Det er ligeledes ret sikkert, at Island ville komme til at betale meget mere til EU end det ville modtage i tilskud, den anden vej.

Den kendsgerning at intet politisk parti i Island har sat medlemskab af EU på den politiske dagsorden, taler højt og tydeligt om de ulemper, som er knyttet til unionsmedlemskab for

os. Disse ulemper er indlysende, som talrige rapporter, som har set dagens lys på Island, har bekræftet. Ikke desto mindre gør nogle af mine landsmænd sig til talsmænd for EU-medlemskab, og et af partierne hjemme hos os har det synspunkt, at forhandlingerne med EU „skal afprøves,“ som de udtrykker sig. Dette forudsætter, at der kan opnås permanente undtagelser, i særdeleshed fra den fælles fiskeripolitik, hvilket ganske enkelt ikke er rigtigt.

Det spinkle grundlag, som EU-tilhængernes egne argumenter hviler på, gør, at tilhængerne ofte fremsætter påstande om svagheder i EØS-aftalen, som skal tjene til at dokumentere, at vi må tilslutte os EU. Men argumenterne viser sig meget tynde, når man går dem nærmere efter i sømmene. Argumenterne retter sig enten mest mod teknikaliteter eller udtrykker beklagelse af, at Island ikke har repræsentanter i bestemte udvalg og organer og derfor „ikke er med ved bordet“, hvor beslutningerne træffes. Men ingen har endnu formået at påvise de potentielle skadevirkninger for Islands økonomiske interesser ved denne mangel på indflydelse.

Islands erfaringer med EØS-aftalen har været positive, og beslutningen om at forblive uden for EU har ikke forårsaget nogen form for økonomiske problemer. Tværtimod har Island opnået en imponerende vækst i bruttonationalproduktet siden 1995, med 2002 som enkeltstående undtagelse. Væksten var på omkring 4% sidste år, og ifølge prognoserne vil den blive på ca. 4% eller mere de nærmeste år. Sådanne væksttal efterlader ingen tvivl om, hvor vanskeligt det ville være for Island, hvis landet skulle deltage i ØMU. I de seneste år har Islands nationalbanks opgave været at sikre, at økonomien ikke bliver

overophedet, sådan som det ses afspejlet i bankens rentesatspolitik. På samme tid har Den europæiske Centralbanks toneangivende rentesatser været fastsat med det mål at få pustet liv i de kontinentale økonomier, specielt Tysklands og Frankrigs økonomier. Naturligvis er det nødvendigt at skræddersy centralbankens rentepolitik efter de største økonomier i den monetære union og ikke efter de mindste økonomier. Fx ville euro-rentesatserne aldrig blive sat op med henblik på at forebygge inflation på Island og på bekostning af økonomisk vækst i Tyskland.

Succesrige økonomiske politikker er baseret på et produktivt mix af finans- og pengepolitikker. I de seneste år har den islandske finanspolitiske forvaltning styrket sin position betragteligt. Den nationale regerings gæld svarede i 1995 til mere end 50% af landets bruttonationalprodukt, men gælden er nu blevet bragt ned til 15%. Dette er et meget kærkomment omslag. Det er interessant at mærke sig, at dette gode finanspolitiske resultat er blevet tilvejebragt samtidig med at skatterne er blevet sat ned. Erhvervsbeskatningen var på 50% i begyndelsen af 1990'erne, men den er nu blevet bragt ned til 18%. I takt med dette giver denne skat nu flere indtægter til de nationale skattemyndigheder efter at den er blevet reduceret, hvilket er en god illustration af, hvordan omfattende og tyngende beskatning kvæler økonomien.

I den nuværende islandske regerings embedsperiode vil de personlige indkomstskatte blive skåret med fire procentpoints. Arvebeskatningen, der somme tider tegnede sig for så meget som 45%, er blevet skåret ned og vil i fremtiden aldrig blive højere end 5%, og momsens vil også blive sat ned.

Desuden vil en progressiv indkomstskat på de højeste indkomster, som på sit højeste niveau var på 7%, blive fjernet i løbet af indeværende regeringsperiode. Disse skattereduktioner vil utvivlsomt bidrage til yderligere at sætte gang i den islandske økonomi i de kommende år. Jo mere indkomst, som overlades til dem, som skaber indtjeningen, jo mere vil mangfoldighed og initiativrigdom brede sig ud i hjørnerne af vores samfund. De planlagte beskæringer af skatterne vil også bidrage til at øge reallønnen betragteligt i de kommende år. Reallønnen er allerede gået kraftigt i vejret i de seneste år. Siden 1995 er reallønnen steget med 30%, hvilket viser, at befolkningen i almindelighed hurtigt og håndgribeligt har fået del i udbyttet af den økonomiske vækst. Det er også opmuntrende at notere, at reallønnen er vokset hurtigst blandt lavindkomstgrupperne. Efter min opfattelse har stigningen i reallønnen øget folks forståelse af vigtigheden af en robust økonomisk vækst, lav inflation og moderat beskatning. I perioden fra 1980 til 1990 steg reallønnen kun lidt over 4% i sammenligning med en 30% stigning i de seneste år. Så der er helt givet en del at vinde ved, at regeringen er i stand til at fortsætte den kurs, den har lagt.

Det økonomiske klima på Island er gunstigt i øjeblikket. Udenlandske investeringer er gået markant i vejret, skatterne er blevet sat ned, fiskebestandene er i fremgang, samfundshusholdningen er i balance, og landets pensionsfonde er stærke.

Selvfølger er der altid en række udfordringer, som skal tackles. Island er ikke blevet det første land i verden, som ikke har nogen problemer. Langt fra. Men jeg tror, at der ligger store muligheder og venter forude for Island og frem for alt fordi vi har formået at lægge grunden til en dynamisk økonomisk vækst og styrke vores sociale infrastruktur betragteligt.

Investeringerne i uddannelse og sundhedsvæsen er øget med 10% i flere omgange i de senere år, og Island rangerer nu blandt de førende lande i verden, når det gælder udgifterne til disse områder inden for den offentlige service.

En af de helt centrale udfordringer, som Island står over for i de næste år vil være at finde løsninger på, hvordan vi kan drage fordel af de gunstige muligheder, som globaliseringen frembyder. Islandske virksomheder og borgere har i stigende grad muligheder for at etablere sig, gennemføre aktiviteter og arbejde uden for Island. Derfor har vi behov for at sikre, at Island forbliver et attraktivt miljø for virksomheder og enkeltpersoner at virke i og hvor de er garanteret optimale udfoldelsesmuligheder. Lave skatter er en vigtig faktor i denne henseende, og de nedskæringer af skatternes volumen, som Island har gennemført i de senere år, har utvivlsomt bidraget til at styrke landets konkurrencemæssige placering på den globale markedsplads. Men vores største styrke ligger i vores høje uddannelsesniveau og i en arbejdsstyrke, som står særdeles godt rustet til at tackle de forandringer, som den stadigt mere avancerede teknologiske udvikling og globaliseringen fører med sig. Den væsentligste fordel for en lille økonomi i den globale kontekst ligger i økonomiens fleksibilitet og evne til stadig omstilling og tilpasning. Jeg er overbevist om, at islandsk medlemskab af EU ville formindske denne kvalitet og reducere den nationale økonomis evne til at respondere hurtigt, når behovet herfor opstår.

Vigtigheden af EU for islandsk erhvervsliv gør smidige forbindelser med Fællesskabet vitalt. EØS-aftalen indfrier de forhåbninger, vi fra islandsk side nærrede til aftalen, da den blev forhandlet, og den sikrer

Islands kerneinteresser i landets relationer til EU uden de ulemper, som et medlemskab ville indebære for os. Det bør noteres, at islandske fortalere for medlemskab af EU påstår, at hvis Norge tilslutter sig EU, så vil det være uden for Islands og Liechtensteins beføjelser at opretholde EØS-aftalen for deres del. Imidlertid er det værd at erindre, at da EØS-aftalen i sin tid blev indgået, var det klart, at vores partnere i Østrig, Sverige, Finland og Norge ville forlade EFTA til fordel for EU. Norge tilbagekaldte faktisk sin ansøgning om medlemskab af EU i 1994, det år da EØS-aftalen trådte i kraft, medens de tre andre lande tilsluttede sig Det europæiske Fællesskab. Hvis en sådan situation skulle opstå, dvs. hvor Island og Liechtenstein er de eneste lande, der står tilbage på EFTA's side, så er det usandsynligt, at EU skulle have større problemer ved at acceptere omfanget og indholdet af to små ikke-EU-medlemsstaters videreførelse af EØS-aftalen.

Mine damer og herrer, selv om Island ikke er på vej ind i EU, er vi en europæisk nation i ordets egentligste forstand, og vi har meget til fælles med resten af kontinentet. Vi har en dyb forståelse af, at Den europæiske Union har sine rødder i den tragiske historie, som det europæiske kontinent måtte lægge ryg til i det 20. århundrede, og at unionen er baseret på et ædelt ideal om varig fred i Europa. Et tæt samarbejde mellem EU's medlemsstater har på dette punkt vist sig succesrigt og bragt klare fordele. EU's østudvidelse er en nøgelfaktor i opretholdelsen af fred og stabilitet på kontinentet. Men det ændrer ikke ved den kendsgerning, at EU ikke garanterer sine medlemmers militære sikkerhed, og ikke vil garantere denne sikkerhed militært inden for en overskuelig fremtid. Island har ikke selvstændige væbnede styrker, men landet har deltaget i NATO-samarbejdet og har en forsvarsaftale med USA, som har

været i kraft siden 1951, og denne aftale har været en hjørnesten i vores forsvars- og sikkerhedspolitik.

I tiden efter den kolde krigs ophør er NATO fortsat – og på trods af kommunismens kollaps – en vigtig aktør. Uenigheden og kontroverserne i forbindelse med invasionen af Irak var et alvorligt tilbageslag for alliancen, men forhåbentlig vil det atter engang vise sig, at denne transatlantiske samarbejds konstruktion er bygget på grundlæggende fælles interesser og forbliver uundværlig.

Island støttede invasionen af Irak sidste år. Denne beslutning var funderet på regeringens urokkelige overbevisning om, at Saddam Husseins regime var en trussel mod fred og sikkerhed. I mere end et årti havde Irak ladet hånt om FN-resolutioner og krav om afvæbning. Denne tilstand var umulig at acceptere, og det samme var risikoen for, at diktatorregimet kunne opbygge en militær styrkeposition, således at regimet blev endnu farligere end før. Invasionen af Irak forebyggede dette. Og på trods af de modstridende synspunkter på krigens legalitet er der ingen tvivl om, at en alvorlig trussel mod stabiliteten i regionen er blevet fjernet. Der er nu igangsat et arbejde med henblik på at genopbygge landet og forsøge at stable et demokrati på benene. En sådan politik fortjener helt klart helhjertet støtte fra enhver, som ønsker fred i Mellemøsten.

Afslutningsvis vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke rektor for at invitere mig til at besøge universitetet i Oxford.

Kilde: <http://www.forsaetisraduneyti.is/radherra/raedur-og-greinar/nr/1324>
Oversættelse fra engelsk ved Leif Kajberg (sidste afsnit let forkortet).

FRIT NORDENS STYRELSE 2003-04

Birtha Bigum

Tlf.: 7594 5331

Jakob Worm Buhl, *næstformand*
og medlem af redaktionen
Nordendebat@yahoo.se

Sigurd Halleraker, Norge
sosihal@c2i.net

Leif Kajberg,
redaktør og sekretær,
leif_kajberg@hotmail.com

Hanne Kock, *webmaster*
hannekock@post.tele.dk

Else Lerstrup,
lerstrup@post9.tele.dk

Jesper Morville, *formand og*
medlem af redaktionsgruppen
JesperMorville@mail.dk

Kerstin Palm Lund, Sverige
Thomas Wendner Thyrrerstrup
tthyrrerstrup@hotmail.com

Suppleanter:

Torbjørn Dahl Norge
tordahl@online.no

Ellen Koch
Tlf.: 6611 3339

Esther Lange
Tlf.: 7467 3846

Birgit Lerstrup, *kasserer*
birgit@lerstrup.dk

EU-grundlov på kollisionskurs med Rigsfællesskabet

FORFATNINGSTRAKTAT: Færinger og grønlandere - der jo er danske statsborgere, men ikke EU-borgere - bør have ret til at deltage i en kommende folkeafstemning om EU-grundloven

Af Ole Krarup og Lave K Broch

EU-landenes regeringer har lovet hinanden, at udkastet til en EU-grundlov skal kunne vedtages senest på næste topmøde 17.-18. juni i år - altså lige efter EU-Parlamentsvalget, der holdes den 13. juni.

Allerede nu er der enighed i EU om det meste af indholdet i udkastet til EU-grundlov, og på den baggrund er der ikke megen tvivl om, at EU-grundloven vil berøre områder som er fællesanliggender inden for Rigsfællesskabet med Færøerne og Grønland. Derfor bør færinger og grønlandere - der jo er danske statsborgere - have ret til at deltage i en kommende folkeafstemning om EU-grundloven.

Hvis regeringen nægter at lade de nordatlantiske vælgere stemme, vil det kunne føre til, at de nordatlantiske vælgere mister demokratiske rettigheder, uden at de selv har haft indflydelse på det - med andre ord at de bliver behandlet som i kolonitiden. Det kan vi ikke acceptere, og det burde ingen demokrat i Danmark kunne acceptere.

Rigsfællesskabet med Færøerne og Grønland har rødder helt tilbage til 1380. I dag kendetegnes Rigsfællesskabet af: en fælles statsdannelse »Kongeriget Danmark«, en fælles grundlov, et fælles statsoverhoved, et fælles

statsborgerskab, fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, fælles retsvæsen, fælles valuta og fælles politik på en lang række områder. Flere områder er inden for Rigsfællesskabets rammer overført til hjemmestyremyndighederne. Men adskillige politiske emner anses for så grundlæggende, at de ikke kan overføres til hjemmestyremyndighederne.

Den grønlandske hjemmestyrekommission opregnede en række sagsområder, der skønnes at være uoverdragelige til hjemmestyremyndighederne. Denne opregning er gentaget i bilaget til Statsministeriet cirkulære nr. 13 af 6. februar 1989 om sager vedrørende Grønland.

Disse sagsområder er:

- 1) Statsforfatningen herunder de øverste statsmyndigheder, valgret og valgbarhed til Folketinget, retsplejen og frihedsrettighederne.
- 2) Statsborgerbegrebet, pas, visa og statssymboler.
- 3) Udenrigspolitiske anliggender.
- 4) Forsvar.
- 5) Rigets finanser, Nationalbanken, seddeludstedelse, mønt, mål, vægt og valuta.
- 6) De almindelige lovsystemer for personret, familieret, arveret, samt formueret.
- 7) Strafferetspleje og fængselsvæsen.

De områder, som er fælles inden for

Rigsfællesskabet, kan - såfremt de er grundlovssikrede - kun ændres efter reglerne om grundlovsændring (paragraf 88), der kræver medvirken af folket herunder også færøske og grønlandske vælgere. Områder, der er genstand for almindelige love, har Folketinget som sin højeste myndighed og til Folketinget vælger færinger og grønlandere i alt fire medlemmer. Disse nordatlantiske mandater sikrer de nordatlantiske vælgere indflydelse over de fælles anliggender på samme måde, som vælgere i resten af landet indirekte sikres indflydelse gennem Folketinget.

I praksis har Færøerne og Grønland ikke deltaget i folkeafstemninger om EU (siden Grønland stemte sig ud for over 20 år siden). Begrundelsen har været, at områderne ikke var medlemmer af EU. Denne logik byggede på, at hjemmestyreordningerne sikrede Færøerne og Grønland selvstyre på de områder, hvor EU har kompetence, og at det ville være absurd, at de skulle have indflydelse på noget, de ikke var med i.

Men i løbet af det sidste årti er EU successivt blevet et projekt, som berører områder, der hører under rigsfællesskabet med Færøerne og Grønland. De fire danske undtagelser (unionsborgerskab, valuta, forsvar og retspolitik) har hindret en åbenlys og direkte kollision, men med EU-grundloven bliver det klart, at EU og rigsfællesskabet er på kollisionskurs.

EU-grundloven slår fast, at EU-retten har forrang frem for medlemsstaternes ret (artikel 10. stk. 1 i udkastet til EU-grundlov). Dette indebærer, at både Danmarks grundlov og den øvrige danske statsret underordnes EU-retten. Og da dansk statsret også omfatter Færøerne og

Grønland, er det ikke svært at få øje på konflikten mellem EU-retten og de danske statsretlige regler, der bestemmer rigsfællesskabet.

Herudover indebærer EU-grundloven et langt tættere samarbejde inden for såvel udenrigs- og sikkerhedspolitik som retspolitik, dvs. to områder der er centrale i rigsfællesskabet. Heraf følger, at også Færøerne og Grønland vil skulle afgive suverænitet, hvis der stemmes ja til EU-grundloven, og at færøske og grønlandske folketingsmedlemmers indflydelse på fællesanliggenderne tilsvarende vil blive begrænset.

I forbindelse med udenrigspolitikken er vores holdning, at dette ikke bliver mindre problematisk, når hjemmestyremyndighederne og regeringen nu forhandler om mere færøsk og grønlandsk indflydelse på udenrigspolitikken. Tværtimod kan det ende med en kun kortvarig nordatlantisk indflydelse på vitale udenrigspolitiske områder, hvis udenrigspolitikken bliver yderligere fasttømret i EU.

At EU bevæger sig ind på rigsfællesskabets domæne er ikke nyt. Den tidligere regering argumenterede for, at euroen kun kunne indføres i Grønland og Færøerne på baggrund af en særlig afgørelse: »En eventuel dansk deltagelse i ØMU's tredje fase med fælles valuta betyder ikke nødvendigvis, at euroen bliver valuta på Færøerne og Grønland. Dette spørgsmål skal vi selv tage stilling til. Der er tale om et rigsansliggende.« (Økonomiministeriet 1999).

Allerede dengang havde regeringen et asymmetrisk syn på, hvordan der bør lovgives om fællesanliggender. Tilsyneladende mente regeringen, at vi i den sydlige del af riget skal have indflydelse på, om Færøerne og

Ole Krarup er dr.jur. og medlem af EU-Parlamentet for Folkebevægelsen mod

EU. Lave K. Broch er cand.scient.pol og ordfører for Radikalt EU-kritisk Netværk

Grønland skal afskaffe kronen til fordel for euroen, men ikke at det omvendte skulle være gældende. Færøerne og Grønland skulle, set ud fra denne holdning, blande sig uden om, når den sydlige del af riget ændrede på rigsansliggenderne, og derfor blev det besluttet at Færøerne og Grønland ikke skulle deltage i afstemningen om dansk deltagelse i euroen i september 2000.

Vi finder, at dette er uholdbart, udemokratisk og diskriminerende over for færing og grønlændere. I dag er det åbenlyst uacceptabelt, at regeringen forfægter det synspunkt, at Færøerne og Grønland ikke skal stemme om EU, fordi de ikke er med i EU.

I takt med EU's ambitioner forudser vi en åbenlys kollision mellem den kommende EU-grundlov og rigsfællesskabet. Så længe rigsfællesskabet består, er det derfor nødvendigt, at en folkeafstemning om EU-grundloven også afholdes på Færøerne og i Grønland.

Hvis regeringen eller andre myndigheder forsøger at forhindre en sådan afstemning vil det ikke alene være et brud på elementære demokratiske spilleregler, men direkte ulovligt både ifølge dansk ret og den europæiske menneskerettighedskonvention. Enhver færing eller grønlænder vil kunne lægge sag an mod den danske stat og vil med meget

stor sandsynlighed vinde sagen ved den europæiske menneskerettighedsdomstol, såfremt danske domstole skulle afvise at behandle sagen.

Men de problemer, vi har rejst her, burde kunne løses politisk, og derfor opfordrer vi regeringen og hjemmestyremyndighederne til allerede nu at støtte kravet om, at en kommende folkeafstemning om EU-grundloven skal være åben for alle danske vælgere - også på Færøerne og i Grønland. Dette er det statsretlige og politiske minimumskrav. Om dette er statsretligt tilstrækkeligt, tager vi ikke stilling til. Der er gode argumenter til støtte for den opfattelse, at EU-grundloven ikke kan tiltrædes, uden at Danmarks riges grundlov ændres som foreskrevet i grundlovens paragraf 88. Dette spørgsmål tager vi op i anden sammenhæng.

Dette foredrag blev holdt på Nordisk Folkerigsdag i Grästorps 7/8 2004

EU och det Nordiska samarbetet sett ur en isländsk synvinkel

Vad innebär et medlemsskap av EU? Vad är dess natur? Kan det svaras med ett enkelt ord? Jo, det är lett att svara. Dens natur är maktutlämning - utlämning av statsmakt till den nya evropeiska supermakt i Brussel. Island är faktisk et bra eksempel på det maktöverförande som äger rum när en stat kommer til livs.

Av Ragnar Arnalds

Om vi går 150 år tillbaka så fanns der endast dansk statsmakt i Island. Island var en koloni i många århundraden och den danska kung var eneväldhärskare i Island helt upp til 1874. Då fick Island en ny grundlag og Altinget lagstiftande makt men kungen i Köpenhamn hadde vetorätt fortfarande. Trettio år senere fick Island värkställande makt med sin första minister, bosatt i landet. I år firer vi alltså hundra års dagen för Islands hemmasterye.

I året 1918 blev Island en suverän stat med rätten till att bestämma allt annat än utrikesfrågor. Den överste dömande myndighet kom in i landet i form av högsta domstolen. Men det var först i 1944 att Island blev republik med makt och myndighet till att göra kontrakter med andra stater och bestämma landets territorialgräns.

Självständigheten - en oändlig resurskälla

Helt upp till sekelskiftet 1900 stod Island långt bakom de andra nordiska länder ekonomiskt och socialt. Men efter att Islänningar fik makten til att ta beslut om sit näringsliv började strax en jätte snabb ekonomisk utveckling i Island, som ännu är en av

de snabbasta i Evropa. I senare tid har Island uppnått nationalintekt per invånare som är en av de högsta i världen.

Varför? Jo, är det inte självklart, åtminstone för oss här, att det är lättare för en minister eller parlamentsledamot i Island att ta beslut om det som behövs i Island än för en minister eller kommissar som sitter i Köpenhamn eller Brussel, London eller Berlin på 2000 kilometers avstånd? Självständigheten, rätten till att ta viktiga beslutningar för sig själv och sitt land är en oändlig resurskälla.

Den snabba utveckling i Island byggde på friheten till att göra handelskontrakter med andra stater, på rätten till att utvida territorialgränsen omkring fiskebankene och på egen valuta, den isländska krona med en kurs som var i takt med den isländska verkligheten och har hjälpet oss att komma snabbt ur lågkonjunkturer.

Fiskekriger i strid med EU-stater

Island hadde tre mils gräns när republikken blev stiftad. Åtta år senere blev gränsen utvidgad och blev fira mil. Det kostade oss et totalt stopp på vår export av fisk till England som var vår största importör

av isländsk fisk. Den krisen slapp vi igennem med et handelsavtal med Sovjetunionen. All olja och bensin i Island var rysk i lång tid. Vi hadde länge haft Shell och Esso och British Petroleum men dom fik også kjøpa bensin och olja i Ryssland. Det var en skandal.

I 1958 fik vi 12 mils territorial gräns. Den gången skickade Britterna krigskepp til Island till att trygga deras fiskeri mellan 3 og 12 mil. Det var det första såkallade fiskerikriget. Amerikanerna har haft en militär bas i Island från det senaste världskrig och Island var med i NATO från början. Island blev alltså problembarnet i NATO med en NATO-stat som hadde soldater i Island till att beskytta landet - eller så blev sagt - og en andan NATO-stat som angrep isländskt territorium från havet.

Alla de största EU-stater kämpade mot Islands beslutning att beskydda fiskestammarna omkring landet från utslättelse och erkänte endast en tremils gräns. Denna situation uppstod två gånger till: i 1971 när vi fick 50 mils gräns och i 1976 när gränsen blev 200 mil. Island hadde endast två våpen i denna kamp: det ena var små kystbåtar som seglade upp till de britiska trålare och klippte på trådarna från trålnettet - en taktik som de britiska krigskepp funno inget råd imot - det andra var egen utrikestjänst och rätten till att ta självständiga beslut.

Om Island hadde ingått i EU sammen med Danmark och Storbritanien - den gången het det the Common Market - så ville Island aldrig ha fått mera än en tolv mils privat territorialgräns. Ennu i dag, 30 år senere, utdelar kommissionen fiskekvoter till medlemsland i området mellan 12 och 200 mil i överensstämmelse med ministerrådets beslut.

EU's supernationalisering

Fördelar och nackdelar av privatisering eller nationalisering är inte på vårt program i dag. Vi känner att EU presser på att allt blir privatiserat, även salg av alkohol från Systembolaget. Men fiskeriet är det enda område var man följer den rakt motsatta kurs. Fisken i havet som svømmer mellan 12 och 200 är faktiskt supernationaliserat och tilldelas sedan gratis till privata bolag, ofta till internationella truster.

I utkasted til de nya grundlag som EU skal få är der en särskild bestämmelse om att bevarelsen av naturresurser inom 200 mils gränsen tillhör EU exklusivt. Og fisken är alltså den enda naturresurs som får den behandling. Det är därför helt klart att med medlemsskap av EU vil Island och Norge förlora rätten till att styra sitt fiske mellom 12 och 200 mils gränsen.

I Island och i Norge hävdar ja-sidan att om vi ger EU makten till att styra fiskeriet så kommer EU att ge oss den rättighet tillbaka på en silverdisk. Och där finns många som tror på den propagandan.

Men det är i det minsta självklart att detta är något som ingen kan påstå med säkerhet. Eventuellt får isländska och norska rederier i början 80-90 % av de kvoter som länderna har haft. Men EU giver inget garanti för framtiden, endast några års „adaption time“. Deri ligger en kolosal risiko som en fiskeri-nation inte kan ta.

I EU är der många som tror att fiskeriproblemet kan lösas preliminärt i en övergångsperiode med en kompensation, i stedet för fiskekvoter som tappas, i form av pengar til rederier och fiskare. Men den slags ideer får ingen tilslutning i Island. Det är fiskeriet som har varit ekonomiens grundval och vi ønsker inte att driva vår viktigaste næringsgren med understöd. Det är en osund metod, økonomisk. Man må

Ragnar Arnalds, medlem af Islands Alting (Folketing/Riksdag/Storting) 1963-1967 og 1971-1999. Finansminister 1980-1983. Ragnar Arnalds er idag leder af den tværpolitiske EU-kritiske tænketank Heimssyn. (Heimssyn betyder „udsigt mod verden“)

også ta med i kalkulationen att som et hypotetisk medlemsland vil Island betala mycket mera till EU än det får tillbaka. Pengor till att kompensera för fiskerättigheter ville vi i realiteten betala själva. Det är också klart att det isländska skattetrycket blir högre vid EU-medlemskap.

Men det är inte bara rätten till att ge ut kvoter och styra fiskeriet som förloras om vi går in i EU. Den lagstiftande makt var den första statliga rättighet som vi fick efter en lång frihetskamp. Och det är just en viktig del av den lagstiftande makt som vi först av allt ger bort. Sen överlämnar vi til EU den överste dömande myndighet och många grenar av den värkställande makt på löpande band, pengepolitik, handelsavtaler, tullpolitik, till att nämna bara få exempel.

När man ser på Islands frihetskamp och hur våra förfädre erövrade riksmakten, en process som tog mera än ett hundra år, så är det ingen överdrivelse att säga att med medlemsskap av EU vändar man historien om och skickar en stor del av den makt som vi lyckades dra in i landet bit för bit till en destinationsort som igen blir omtrent i 2000 km avstånd, denna gången i Brussel.

Ofta blir det sagt att tilflytning av makt til EU ändrar ingen ting därför att medlemslandet får sin del av den stora makt som samlas i EU's

maktinstitutioner och församlingar. I EU-parlamentet sitter nu 735 representanter från 25 medlemsland, därav kommer 19 från Sverige, 13 från Danmark och 13 från Finland, ialt 45 representanter. Om Nordmän och Islänningar ingår i klubben tillägges 13 plus 5. Tillsammans blir det 63 röster eller 8,5 % av röster i EU-parlamentet.

ministerrådet som är det egentliga EU-parlament är där 321 röst. De tre nordiska EU-land har 24 röster och med Norge och Island ville det bli 34 nordiska röster eller drygt 10 %.

Naturligtvis är det så att i EU gjør man alliancer med andra stater eller partipolitiska grupper. EU styrs först och främst av de största staters maktblocker. Det är maktaxelen Tyskland/Frankrike som leder den intensiva resa i riktning till den nya evropeiska superstat som de hoppas kan tävla med USA på världsarenan.

Norden och EU

Småstaternes ställning i EU i jämförelse till situationen i internationella institutioner är i den mån svagare i EU att när beslut är tagit så bör dom tiga som har en annan åskådning.

Den primära förutsättning för att Norden kan spela en viktig internationel roll är att de nordiska stater är i position och har makt till att framhålla en självständig utrikespolitik.

Faktum är att sedan tre av de nordiska stater gick in i EU hörer vi mindre och mindre i en gemensam nordisk röst. De nordiska stater har alltså mindre samråd sin imellan om politisk ställningstagande i den internationella arena än tilfället var förr i tiden. I FN's generalförsamling eller på konferenser om miljöfrågor eller klimaförändringar är der endast en talman som företräder EU. Representanter från de enkelta

medlemsland håller sig tillbaka.

Man märker att Norge har större och innehållsrikare initiativ på världsarenan än många av de folkrika stater i EU. Jämför den viktiga roll Norge har spelat i Palestina/Israel konflikten och på många andra städer i världen.

Vi i Island märker tydligt hur maktkoncentration i EU har splittrat samarbetet mellan de nordiska stater och vi saknar den kooperation som förr i tiden fanns, till exempel i FN's generalförsamling.

Är Island isolerad?

Men föler så Islänningar sig isolerad. Eller ser en Islänning inte på sig själv som en Evropeer? Den frågan höres ofta nu då EU förespråkare har tillägnat sig Evropa-begreppet. Rörelser i många länder som agiterer för den nya stora evropeiska supermakt kallar sig Evropa-rörelser och från det hållet frågas om Islänningar är verkligen imot Europa!

Island var i århundraden mera isolerad än något annat evropeiskt land. Det var civilisationens utpost i närheten av den okände gräns där världen har sin yttersta enda. Men nu är det blevet et viktigt trafikcentrum mellan to kontinenter.

Island har en liten men effektiv utenriksjänst och femton ambassader. Det räcker bra. Om vi går in i EU behöver vi två gånger så många tjänstemän än vi har i dag i våra ambassader, bara till att sköta våra affärer i de otallige EU-utskott.

Island har många handelsavtaler om tullfrihet med land utan EU. En stat som ingår i EU får inte göra handelsavtaler med andra stater och må avstå de avtaler som redan finns. Det gäller också fiskeriavtaler och det ville bli särskilt olämpligt för land som Island.

EU är en tollunion som har en tollmur mot länder utan EU. I många tillfällen betyder medlemsskap av EU en tullförhöjning på varor från länder

utan EU. Det passer inte för Island att stänga sig inne bakom tullmurar. Island behöver tullfri handel med länder i andra delar av världen.

Utsikt mot Världen

Den islandske Nej-til-EU-rörelse som blev stiftet år 2002 bærer namnet HEIMSSYNN. Det kan översättas till svenska med ordet HEMSYNN, d.v.s: Utsikt mot Världen, med undertiteln: rörelsen för självständighet i Evropasaken.

Vi valte det positiva namnet Heimssynn därför att vi må arbeta imot den propagandan att det att stå utanför EU är negativet på något sätt. Tvärtom är det en viss isolation att låta sig stängas in i en tullunion. EU omfattar inte hela världen. Där är en annan och större värld utanför. Vi vil inte att Island avbryter sin direkta handelskontakt med länder utan EU. Island behöver att bibehålla sit överblick ut til vest och syd och öst och bibehålla alla kontakter som det nu har.

Men är inte Island redan nu inblandad i EU indirekt genom EES-avtalet så att det spelar liten roll om det går hela vägen in? Nej! Där är en stor skillnad mellan att vara i EÖS eller EU. En lag som blir stiftad i EU blir omedelbart lag i alla medlemsländer. Men Island och andra EÖS-stater kan ta sig tid i några år till att studera hur man införar en EU-lag in i landsrätten och har möjlighet att avslå om det tycks absolut nötvändigt ut från landets intresser. EÖS-avtalet omfattar först och främst alla slags teknisk samordning og standardization inom handel och industri men mycket viktiga områder såsom jordbruk och fiskeri, tull, finanspolitik och utrikesområdet ligger utanför.

Demokratien försvagas

Jag har redan lagt vikt vid att i et moderne samhälle spelar rätten, som en suverän stat har till att ta självständiga beslut, ännu en nyckelroll. Men EU-saken må ses ur många andra synvinklar. Med självstyret för ett hundra år sedan fick vi inte bara makten til att ta beslut flyttet fra fastlandet och hem till oss. Vi fik også demokrati och parlamentarisme. Islandsministeren var ansvarlig, både mot Altinget och väljarna som fick retten till att berömma regeringen eller kritisera, stötta dens program och argumenter eller avvisa. Demokratiet började florera i hemmet och på gatan, i restauranger och på arbetsplatsen.

Medlemskap av EU betyder motsatsen: När makten flyttas till baka till ett annat land, var andra språk talas, är där stor fara för att det demokratiska grundlaget försvagas. Valdeltagende i det sista EU-parlamentsval var naturligtvis båda katastrofal och tänkvärd. I Poland röstade endast var femte väljare och i Slovakien kom bara var sjätte väljare med sin röst i valurnan. I genomsnitt var valdeltagendet 45 %.

Förklaringen är bland annat olikartad kultur och språk och generallt misnöje med EU men fram för allt det faktum att i EU är der aldrig någon som är ansvarlig mitt emot väljaren för de beslut som tas. Därför ser vi denna intressebrist. Avstånden mellan folk och ledare ökas, valdeltagende förminskas och demokratien försvagas.

Folk önskar inte att mer makt blir flyttat til EU. Men i EU-land är det sällan att folk blir frågat. EU är ett eliternas projekt. Om folket säger nej i en folkomröstning så får det rösta på nytt några år senere, liksom i Irland och Danmark. Nordmän sa nej två gånger och nu talar man öppet om en ny folkomröstning där efter nästa Stortingsval. Men om folket säger ja i

en folkomröstning så frågas det aldrig mer.

Kommer tid och kommer råd

Jag tror att ändå kan man nu märka många tecken som pekar på en viktig ändring i folkets förhåll till EU, åtminstone i den nordvästliga part av vår världsdel. I en meningsundersökelse i Island i början av året 2002 var der 90 % som sagde ja till att Island skulle undersöka villkoren för att bli medlem av EU. Omkring två tredje delar av dom som tok ställning till frågan sa ja till medlemskap, en tredje del sa nej. Dette var en stor överraskelse för oss. Men förklaringen är att vi havde då haft häftigare propaganda för medlemskap en någon gång förr. Det var först og fremmest ledarna för mittenpartierne som startade den propagandan men också en del av näringslivet, särskilt Handelsrådet och Industriförbundet.

I alla europeiska länder som icke är medlemmar av EU finns en rörelse till fördel för medlemskap i form av förklädd propaganda i tv, radio och tidningar, till exempel när utländska ministrar är på besök och blir intervjuet i tv. Det är också lätt att lokka med lägre rentor og billigare matvaror. Euroen uppskattas av flesta människor som en positiv nyhet och EU's utvidgning från 15 till 25 stater är en stark propagandapunkt. Varför så inte att låta sig flyta med strömmen?

Det var klart att vi behövde en stark, organiserat motstånd och starke motargumenter imot den strömmen. Stiftelsen av Heimssyn blev också den viktiga vändpunkt. Heimssyn är en tvärpolitisk organization med en viss balance mellan vänster och höger. Nej- organizationer har ofta haft en tendens till att få en vänster slagsida men vi har strävat efter från början att skapa i Heimssyn en politisk jämvikt. Till exempel representeras Island's

stora högerparti parti, statministerens parti, i Heimssyn med fremträdande folk som utgör omkring en tredjedel av styrelsen och samma gäller Vänsterpartiet.

Men situationen är intressant i flera länder än Island och Norge. Euro-omröstningen i Sverige markerer i viss mån ett tidskifte, en ny epoch, och må se i sammanhang med den starka danska motstånd mot den nya europeiska superstat. I två folkomröstningar har danska väljare sagt det helt klart att de inte önskar mer integration, mer union.

Formanden för den brittiske Conservative Party, Michael Howard, satte på sit program i valkampanjen för EU-parlamentsvalet nu i juni: „I want to see powers returned from Brussel to Britain. - Jag vil se makt lämnat tillbaka från Brussel till Britain.“ Det var ett eko från stämningen bland hans väljare. Men ett annat parti, The British Independence Party bjöd bättre och sopade till sig tillslutning med det program att Storbritannien skal genast lämna EU. Partiet blev det tredje största med knapt 17 % av rösterna. Opinionsmätningar visar också att stor majoritet av de brittiska väljare är nu beredd att slå näven i bordet och motsätta sig både euroen och de nya grundlag för EU.

Olik ekonomi på nordvestkanten

Är det en tillfällighet att just dessa fem EU-skeptiska stater har samma geografiska belägenhet och ligger alla på nordvestkanten av vår världsdel. Det tror jag inte. Det är lätt att påvisa att den ekonomiska konjunktur i dessa fem land är mera eller mindre olik den som man har genomsnittligt i EU.

Låt oss ta till exempel symmetrien i konjunkturer, d.v.s. ekonomisk växt, i de sista 40 år, och ser på några medlemsländer i jämförelse med EU

så visar kärnstaterna i EU, d.v. s. Tyskland, Frankrig och Beneluxländerna en stor symmetri i konjunkturer. För Danmark får vi 63% symmetri, för Sverige får vi 49 % och samma tal för Storbritannien, men bara 7 % för Norge og 5 % för Island.

Om vi tar *handelspriser*, ut och inn, vad man på engelska kallar *terms of trade*, så är symmetrien i ändringar av handelspriser i jämförelse med EU i de sista 40 år: för Danmark 72 % , för Sverige 63 % men bara 12 % för United Kingdom, endast 0,3 % för Island och för Norge 0,0 %. Alltså nästan ingen symmetri hos oss och våra norska vänner.

Förklaringen är dels att Islands, Norges och Sveriges ekonomi är liksom Storbritanniens i långt högre grad än de kontinentala euroländernas ekonomier orienterad mot den dollar dominerade världen, men jo också den att fisken spelar så stor roll i Island och fisk och olja i Norge.

Generellt intresserar folk sig inte så mycket för siffror och ekonomi. Men jag tror att många föler det instinktivt att det är opraktiskt – också för en ekonomisk sammanhang - att bruka samma nummer för alla. Islands ekonomi liksom norsk, svensk och britisk går nu mycket bra men det går sämra ekonomiskt i euroländerna. Det svenska ordspråket säger: Ändra inte ett vinnande lag!

Ivriga EU-tilhängare tycker det aldeles självklart att Island og Norge kommer in i EU - förr eller senare som man ofta säger. Men jag tror att Island och Norge aldrig kommer in i EU. I alla fall värkar det mest sannolikt, sådan som utvecklingen inom EU har varit i de sista åren, att dessa två länder håller sig utanför. Faktiskt erfarer vi nu för tiden ett uppror på nordvestkanten av EU. Deri ligger något okänt som kan bli ödesdigert för den nya superstaten i framtiden.

Nordiske noter

Ved Jakob Buhl og
Leif Kajberg

Miljøvenlig energi i Vestnorden

De nordiske energiministre har på islandsk initiativ besluttet at igangsætte et forskningsprojekt, der skal styrke anvendelsen af vedvarende og anden miljøvenlig energi i Vestnorden og især på Færøerne og i Grønland.

Kilde: <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=3714&lang=2>

Ny nordisk tv - og filmaftale

Der er blevet indgået en forlænget aftale om Nordisk TV - og Filmfond. Det vedtog de nordiske kulturministre under et møde i Reykjavík. Hvert år i perioden 2005-2009 skal fonden tilføres ca. 60 millioner DKK.

Læs pressemeddelelse fra Nordisk Ministerråd

<http://www.norden.org/webb/pressrelease/pressrelease.asp?id=1069>

Sameting på tværs af nordiske grænser?

Den norske sametingsrepræsentant Janos Trosten har foreslået et fælles sameting for Norge, Sverige og Finland. I dag er der et Samisk Parlamentarisk Råd, men Trosten mener, at dette ikke er tilstrækkeligt og at et fælles sameting er bedre.

Kilde: <http://www.saamiweb.org/>

Programmet för samisk språkpolitik antogs

Sametingets plenum har antagit ett handlingsprogram för en samisk språkpolitik. En av åtgärderna är en tio-årig kampanj för det samiska språket. Programmet är resultatet av en utredning som sametingsledamoten Michael Teilus lagt fram för same-tinget. Programmet syftar till lång-siktiga mål för det samiska språket.

Samefolkets dag blir flaggdag

Den 6. februar blir ny offisiell flaggdag i Norge etter at den norske regjeringen i statsråd nylig besluttet å gjøre Samefolkets dag til offisiell flaggdag. Tidligere har myndighetene i Norge bare gitt en anbefaling om at man skal flagge både med det norske flagget og sameflagget på denne dagen, men heretter blir 6. februar altså offisiell flaggdag i Norge. Spørsmålet om dagen også kan bli offisiell flaggdag i hele Norden, er noe lederne for samisk parlamentarisk råd arbeider med å utrede etter den norske beslutningen om å gi dagen status som offisiell flaggdag.

www.saamiweb.org

Hjælper Samerådet masaierne i stedet for EU?

Masaifolket i Tanzania har forgæves søgt penge til oplysning om AIDS og HIV, uddannelse af unge og forbed-

ring af infrastrukturen hos 15 ambassader og EU, men uden held. Masaierne, som også findes i Kenya, tyer nu til hjælp hos et andet urfolk, samerne. Samerådet har efterfølgende søgt den norske statslige bistandsorganisation NORAD om 1,3 millioner norske kroner til hjælp. Samerådets leder, Geir Tommy, har tidligere aflagt besøg hos masaierne i Tanzania. Kilde: <http://www.saamiweb.org/norsk/article16215.html>

Fokus på nordisk kystfiskeri i krise

Den venstresocialistiske grønne Gruppe i Nordisk Råd ønsker at sætte fokus på kystfiskeriets fremtid på en særlig fremtidskonference. Forslaget om at arrangere sådan en konference blev positivt modtaget af Nordisk Råds Miljø - og Naturressourceudvalg på deres møde i Helsingfors.

Man vil have repræsentanter for fiskeriet selv med og bæredygtigheden i både økonomisk og økologisk forstand skal diskuteres. Ca. halvdelen af al fisk som spises i Europa skulle være fanget af nordiske fiskere. Kun på Færøerne har man formået at bevare kystfiskeriet som erhverv.

Kilde: <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=3763&lang=2>

Ny nordisk gymnasieaftale

På et møde i Reykjavík den 9. juni, blev en ny gymnasieaftale underskrevet af de nordiske undervisnings - og forskningsministre. Man kan bl.a. som nordisk gymnasieelev tage et år på et andet nordisk lands gymnasium. Samtidigt

underskrev de „Reykjavík-deklarationen“ om gensidig godkendelse af bevis for højere uddannelse. En videreudvikling af „Sigtuna-aftalen“ fra 1970'erne.

<http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=3899&lang=2>

Øget selvstyre for Grønland

Den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen og landsstyreformand Hans Enoksen forventes at præsentere en køreplan for øget selvstyre, som der kan holdes folkeafstemning om i 2006. Tilbage i Rigsfællesskabet bliver dronningen, samarbejde om udenrigs- og sikkerhedspolitik og et mindre bloktilskud.

Kilde: <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=3925>

Island: 60 år uafhængigt af DK

Kulturhuset „Kulturcafeen“ på Amager (København) havde i juni 2004 sat Norden på dagsordenen. Som led i fremhævelsen af Norden som tema havde Kulturcafeen afset en enkelt dag – den 17. juni 2004 – hvor man havde valgt at markere den islandske nationaldag på selve dagen den 17/6. Det multikulturelle Danmark i Kulturcafeen „fejrede“ således sammen med islændingene Islands 60 års uafhængighed af Danmark. Man havde fra Kulturcafeens side lagt sig i selen for at skabe en ægte Islandsk feststemning: Med Annette Bruuns nordiske kunst med bjerge & hilsner fra jordens indre som baggrund blev

der spillet klassisk folkemusik („Eccentrico“), ligesom en „stand-up trubadour“, sørgede for fællessang & dans. Den islandske kok tilberedte lammekølle & hankekjöt af islandsk lam, roekartoffelmos med hvid sovs. Der stod også en moderne islandsk vegetarret på menuen. Islændingene er den 3. største indvandrers-gruppe med over 600 personer alene i Holmblads-kvarteret (på Amager). Mere om Kulturcafeen på Dansk og Islandsk på:

<http://www.kulturcafeen.dk/folderDansk.pdf>

<http://www.kulturcafeen.dk/folderIsland.pdf>

Sydslesvig møder Vestnorden

*Glimt fra de danske årsmøder i Sydslesvig
Samlede af Jakob Buhl*

Op mod 20.000 deltagere mødtes ved en række folke- og festmøder 11.-13. juni i hele Sydslesvig under mottoet: „Vi møder Vestnorden“. I år var der derfor inviteret særlig mange politikere og kunstnere fra Grønland, Island og Færøerne. Blandt deltagerne var Folketingets formand Christian Mejdahl, kulturminister Brian Mikkelsen, integrationsminister Bertel Haarder, partiformand Mogens Lykketoft (S), landstingsformand Jonathan Motzfeldt, Grønland, partiformand Høgni Hoydal, færøerne og rigsdaksmedlem Anita Johansson (S), Sverige, der er Nordisk Råds vicepræsident.

Nordiske Nyheter fremhæver i et kort resumé hovedpunkterne i en række af årsmødetalere, og Frit Norden bringer på de følgende sider det indlæg, landdagsmand Lars Harms fra Sydslesvigsk Vælgerforening, SSV, holdt.

„Sydslesvig“ som brohoved mellem Vestnorden og Centraleuropa“ var temaet på et debatmøde på Flensborghus. Lighed mellem Færøerne og Sydslesvig havde Høgni Hoydal fra Selvstændighedspartiet på Færøerne lidt problemer med at finde: „I kæmper jo for mere tilknytning til Danmark, vi gør det modsatte. Men fælles er vor stræben efter at bevare vor egen identitet.“ Hoydal understregede også, at „Vi mener, at det nærmest er Danmark med sine unionsplaner i Europa, der har revet sig løs fra Færøerne, og vi ser i nordisk sammenhæng frem til, at Nordisk Råd ikke skal være et appendiks til EU. Jeg er måske naiv, men jeg tror på, at Nordisk Råd er meget vigtigt, det er Færøernes port til verden.“ Han var utilfreds med, at Færøerne og Grønland ikke er fuldgyldige medlemmer af Nordisk Råd (de er selvstændige enheder i det danske riges delegation, red.) „Vi er ikke med i EU, for EU er ikke demokratisk nok for os“, sagde han. „Men Danmark bliver stadig mere integreret i EU, og hvis Danmarks fire forbehold bliver ophævet, får det store konsekvenser for Færøerne.“

Landsstyreformand Jonathan Motzfeldt, Grønland, beskrev i sin tale det paradoksale i, at Grønland geografisk er en del af USA, men de fleste af Grønlands relationer til omverdenen går mod Norden og Europa. Alle grønlændere har familie i Danmark og andre nordiske lande. Selv har Motzfeldt aner i Bergen og en islandsk kone. „Akkurat som jer i Sydslesvig er vi optaget af at bevare vores eget sprog, og vi har også lovfæstet dette. Grønland ønsker selvstyre inden for hjemmestyrets rammer. Vi er modstandere af EU, for Bruxelles skal aldrig bestemme over vores livsnerve, fiskeriet“, sagde Motzfeldt.

Jens Chr. Larsen (V) fra Nordisk Råds præsidium fandt, i modsætning til Høgni Hoydal, mange ligheder

Nordiske noter

fortsat

mellem Vestnorden og Sydslesvig: „Lyset holder os sammen, havet forener os, og folkene ligner hinanden.“ Larsen gav udtryk for, at det nordiske samarbejde er nødt til at skifte karakter; det må blive mere vertikalt, koimme ud over de nordiske lande. Det sydslesvigske regionalsamarbejde er et godt eksempel, som kan bruges overfor EU.

Nordisk Råds vicepræsident, Anita Johansson (svensk socialdemokrat) mente, at der i det fremtidige EU (som hun ikke er modstander af) „var grund til at håbe, at der vil blive ført en bevidst politik for at hævde en nordisk identitet indenfor EU“. Hun ønskede dog ikke en nordisk blokdannelse.

Dieter Küssner fra Sydslesvigs Forening fortalte, at danskerne i Sydslesvig for længst har erkendt, at de er et mindretal. „Vi har valgmuligheden. Vi kan vælge, om vi vil være tyske eller danske – men vi er simpelthen forelskede i Norden“, sagde Küssner. „Det er jo på følelsesplanet, at man gør sine valg, og måden Norden er skruet sammen på er et stort forbillede for os. Efterhånden er man i hele Tyskland begyndt at se Norden som et forbillede.“

Foreningen Norden og Grænseforeningen har i anledning af årsmøderne i fællesskab udgivet et flot særnummer af deres respektive medlemsblade „Nord Nu“ og „Græn-sen“ om Norden og grænselandet. En af Foreningen Nordens to største lokalafdelinger ligger i Sydslesvig og har 400 medlemmer. Det flankeres „Nordisk informationskontor“ i Flensborg og Kunstcentret Mikkelsen i Hatsted.

Folkebevægelsen mod EU havde selv

sydslesvigske deltagelse ved sit grundlovs-møde på Blågårds Plads i København, hvor fhv. landdagsmand Karl Otto Meyer, Skovlund, var en af talerne.

Folkebevægelsen mod EU har også været med til at sætte fokus på EU-forfatningens betydning for de to ikke-EU rigsdele, Færøerne og Grønland.

Kilder: <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=3885> og 3910 og 3912

Hemmelighedskræmmeriet om Thulebasen fortsætter

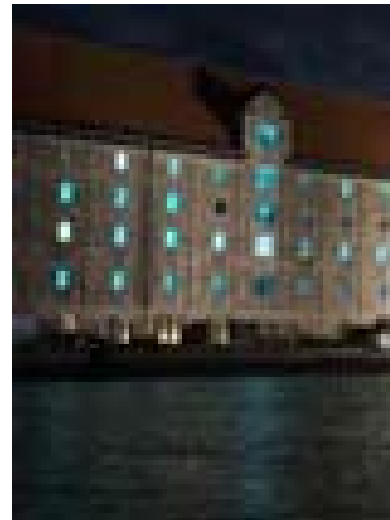
Forsvarsaftaler i 1951 og 2004 - historien gentager sig. Den ny traktat om forsvaret af Grønland har demokratisk underskud.

Danmark, Grønland og USA underskrev i begyndelsen af august en ny traktat om forsvaret af Grønland. Traktatudkastet har ikke været til høring eller til debat i folketingsalen for slet ikke at tale om at den er debatteret af vælgerne, hverken i USA eller Danmark.

Nu står vi igen i en situation, hvor befolkningen ikke aner, hvad regeringen og USA har skrevet under på. En modernisering af Thuleradaren til offensiv anvendelse i amerikansk rumkrigsførsel, rettet mod Rusland og Kina? For som den danske ambassade i Washington skriver på sin hjemmeside: „Disse aftaler muliggør opdatering af radarfaciliteterne ved Thulebasen som vil støtte det amerikanske missilskjold“.

Traktaten på udenrigsministeriets hjemmeside er endnu ikke oversat.

Kilde: *Arbejderen* 24/8 2004

Den nordatlantiske Brygge er en ny institution på Christianshavn i København. Den er indrettet i de pakhuse, som i mange år var centrum for Danmarks handel med Finnmarken, Færøerne, Island og Grønland.

Nu er Islands ambassade, Færøernes repræsentationskontor plus Grønlands repræsentations-kontor rykket ind i lokalerne sammen med udstillingslokaler, conference- og musiklokaler, restaurant, butik mv.

I nabolaget findes også Dansk Polarcenter, spillesteder o.l.

Den nordatlantiske Brygge er en stor satsning med det formål at synliggøre Vestnorden i Danmark og resten af det centrale og østlige Norden. Samtidig kan Bryggen udvikle sig til et kulturelt tilholdssted for de mange tusinde grønlændere, færinger og islændinge, som bor i København eller jævnligt besøger København. Den nordatlantiske Brygge er tillige en satsning på det politiske, kulturelle, sociale, forskningsmæssige og erhvervs-

Et historisk hus Pakhuset og Den Grønlandske Handels Plads var i 200 år handelscentrum og mødested for mennesker, der sejlede på havene i nord.

Lad Nordatlanten komme til dig...

Nordatlantens Brygge er et kulturhus, hvor du kan opleve nordatlantisk kultur, forskning og erhverv. Her mødes mennesker fra Nordatlanten, Danmark og resten af verden og inspirerer hinanden. Der er fire udstillingsrum, hvor du får Nordatlantens kultur ind under huden. Oplev alt lige fra performance, dans, musik, film og foredrag til en blanding af udstillinger, events og debataftener. Og en masse andet.

særlige grønlandske forhold, på islandsk litteratur før og nu, på dansk egentlig er det mest velegnede nordiske kommunikationssprog i Vestnorden, og om det ikke ville være lettere at lære norsk eller svensk, og om ikke dette ville gøre den nordiske kommunikation betydeligt lettere

mæssige område.

I week-enden den 29. – 30. november, sidste år, fandt den storstilede åbning sted med kunststillinger, musik hele natten, otte-manna-far (færøsk robåd for otte roere, der i dag anvendes til kaproning) og grønlanderkajakker, som sejlede omkring i havnen lige ved siden af Bryggen. „Stofnun Vigdísar Finnbogadóttir í Erlendum

Tungumálum“ (Vigdís Finnbogadóttirs institut for fremmede sprog) afholdte over to dage en vellykket konference med titlen „Nordiske Sprog- og Litteraturdage“ med særligt fokus på Vestnorden. En mængde sprogvidenskabsfolk, forfattere, oversættere og litterater deltog. Frit Nordens udsendte var blandt tilhørerne. Der blev blandt meget andet endnu engang sat fokus på de

for ikke mindst finnerne, og om danskernes intolerance overfor anderledes udtalt dansk, som har ramt dialekter og indvandrere hårdt, men som måske trods alt knap så meget har været et problem i forhold til forståelse af svensk og norsk. Læs om Den nordatlantiske Brygge på www.bryggen.dk

Jakob Buhl

Frit Norden
co. Lerstrup
J. P. E. Hartmanns Allé 2-B
2500 Valby

Post kunde nr. 150011206

Årsmøde i Frit Norden

den 11. - 12. september
i Valby Medborgerhus

Valgårdsvej 4, 2500 Valby

lige ved Toftegårds Plads og få minutters gang fra Valby Station.

Hovedtemaet er:

Nye visioner for et nordisk alternativ

Lørdag den 11. september

13.00 - 14.00

Ankomst.

Mulighed for at købe
frokost i medborgerhuset

14.00 **Årsmødet indledes**

Beretninger, valg mm.

15.30 **Kaffe/te**

16.00 **Årsmødet fortsætter** bl.a.

med diskussion om sam-
arbejdet med den norske
forening Fritt Norden og
om bladet.

18.30 **Spisning.**

Dagens ret koster 40 kr.

19.30 - 21.00

**Oplæg og debat ved
Johan Lindblad, Sverige:
En nordisk
kronealliance
og Nordisk vision**

Søndag den 12. september

10.00 **Oplæg og debat ved MF Line**

Barfod, der fortæller om sit
arbejde i Nordisk Råd, under
overskriften:

**Mulighederne for
nordisk samarbejde
set i forhold til den
nye EU-grundlov**

11.00 **Kaffe/te**

11.15 **Fortsat debat**

12.00 **Frokost** kan købes i cafeteriet

13.00 - 15.00

Afrundende debat:

**Frit Nordens rolle
og muligheder
fremover**

Ret til ændringer i programmet forbeholdes

Praktiske oplysninger:

Deltagerafgift er kr. 100
(inkluderer kaffe både lørdag
og søndag).

Tilmelding senest tirsdag den

7. september til:

Hanne Kock,
Ryslingevej 24, 8270 Højbjerg,
e-post: hannekock@post.tele.dk
mobiltlf. 40 97 94 25

STØT FRIT NORDEN

i arbejdet for dansk folkestyre og
et frit internationalt samarbejde
med udgangspunkt i nordisk men-
neskesyn og fællesskab. Forenin-
gen er tværpolitisk og uafhængig
af andre organisationer.
Bliv medlem eller abonnent.

Nærmere oplysninger hos

landssekretær

Leif Kajberg
Klirevænget 31,
2880 Bagsværd
tlf. 44 98 29 32

Eller

hos foreningens formand
Jesper Morville
c/o Folkebevægelsen mod EU
Sigurdsgade 39A
2200 København N.
tlf. 35 82 18 00

Eller

besøg vores hjemmeside:

<http://www.fritnorden.dk>

På gensyn!